

تدوین فرصت یاب تحصیلی بومی بر اساس الگوی کروی تریسی در ایران Developing a Native Educational Opportunity Finder based on Tracey's Spherical Model

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۱۱/۱۹، تاریخ دریافت نسخه نهایی: ۱۳۹۷/۰۱/۰۲، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۰۲/۱۱

L.Haghshenas., (Ph.D student),
M.R.Abedi., (Ph.D), I.Baghban., (Ph.D) &
S.Hosseini., (Ph.D)

لیلا حق شناس^۱، محمدرضا عابدی^۲، ایران باغبان^۳ و
سیمین حسینیان^۴
چکیده

Abstract

Aim: The aim of the present study was to Developing a native educational opportunity finder based on Tracey's spherical model. **Methods:** The research method is descriptive. The statistical population included all the university majors in four branches of mathematics, experimental sciences, humanities, and art in Iran. From each major, 6 to 8 postgraduate students voluntarily answered the research instrument. The results of two majors - physics and law are presented in this study. **Findings:** According to the findings, the major of physics in the model of eight basic interest types, was characterized by three areas which include nature - outdoors, mechanical, and data processing. In Prediger's two - dimensional model, this field of study was located in the things/ ideas quarter. The law profile in the eight basic interest types model, included: Managing, Business Detail, and Helping. In the two - dimensional model, the law was located in the people/ data quarter. **Conclusion:** Based on the findings, it is concluded that students volunteered for the majors of physics and law should have high interests in nature/ outdoors, mechanical areas and students volunteered for the major of law should have high interests managing and business detail, on the other hand, the high prestige of these two fields reveals that the volunteer students of these fields can expect that the patterns of social valuation and having good social image requirements to be answered in these two fields of study.

Keywords: Native Educational Opportunity Finder , Interest Structure, Tracey's Spherical Model

هدف از پژوهش حاضر تدوین فرصت یاب تحصیلی بومی بر اساس الگوی کروی تریسی (۲۰۰۲) بود. در این پژوهش موقعیت جغرافیایی رشته‌های دانشگاهی در الگوی کروی مشخص شد. روش: روش پژوهش توصیفی است. جامعه آماری کلیه رشته‌های دانشگاهی در چهار گروه علوم ریاضی، علوم تجربی، علوم انسانی و هنر بود که از هر رشته ۶ الی ۸ دانشجوی تحصیلات تکمیلی به‌طور داوطلبانه به پرسشنامه‌ی پژوهش پاسخ دادند. در این مقاله نتایج مربوط به دو رشته‌ی فیزیک و رشته حقوق ارائه شده است. یافته‌ها: با توجه به یافته‌ها، رشته فیزیک در الگوی هشت تیپ رغبت پایه در سه حوزه طبیعت، فنی و کامپیوتر قرار گرفت. این رشته در نمای دو بعدی متمایل به سمت ربع اشیاء - اندیشه‌ها بود. رشته حقوق نیز در الگوی هشت تیپ رغبت پایه با سه حوزه مدیریت، تاثیرگذاری مشخص شد. رشته حقوق در نمای دو بعدی متمایل به سمت ربع افراد - داده‌ها بود. به لحاظ پرستیژ هردو رشته در حوزه پرستیژ بالا قرار گرفتند. نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌ها چنین نتیجه‌گیری می‌شود که دانشجویان داوطلب رشته فیزیک باید علایق بالایی در حوزه‌های طبیعت و فنی و دانشجویان داوطلب رشته حقوق باید علایق بالایی در حوزه‌های مدیریت و محاسبات کسب و کار داشته باشند. با توجه به بالا بودن سطح پرستیژ، دانشجویان هر دو رشته می‌توانند انتظار داشته باشند که الگوی نیاز به ارزشگذاری اجتماعی و نیاز به داشتن وجهه اجتماعی در این دو رشته تحصیلی به خوبی پاسخ داده شود.

کلیدواژه‌ها: فرصت یاب تحصیلی بومی - ساختار رغبت - الگوی کروی تریسی

۱. دانشجوی دکتری مشاوره شغلی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
۲. نویسنده مسئول: دکتری مشاوره دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

Dr.mr.abedi@gmail.com

۳. دکتری مشاوره دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
۴. دکتری مشاوره دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

مقدمه

فرصت‌یاب تحصیلی^۱ به‌عنوان یک منبع اطلاعاتی در رابطه با رشته‌های دانشگاهی توسط روزن، هولمبرگ و هالند (۱۹۹۴) مبتنی بر نظریه هالند (۱۹۷۳، ۱۹۸۵، ۱۹۹۷) طراحی شده است. کسانی که در آستانه انتخاب رشته تحصیلی هستند پس از تکمیل ابزار خودسنجی (برای مثال، جستجوی خودفرمان هالند، ۱۹۹۴، رجحان به مشاغل هالند، ۱۹۸۵) و مشخص شدن تیپ رغبت خود، با مراجعه به فرصت‌یاب تحصیلی، رشته‌های تحصیلی همخوان با تیپ شخصیتی خود را انتخاب و به گردآوری اطلاعات پیرامون آنها می‌پردازند. در واقع هدف اصلی از طراحی این منبع معرفی گزینه‌های تحصیلی همخوان با تیپ شخصیت فرد^۲ است. همخوانی^۳ یکی از کلید واژه‌های نظریه هالند (۱۹۷۳، ۱۹۸۵، ۱۹۹۷) است. هالند (۱۹۹۷) در نظریه خود می‌گوید، چنانچه بین تیپ شخصیتی فرد و محیط کاری اش همخوانی باشد، قطعاً، انتظار نتایج شغلی مانند رضایت، ثبات و پیشرفت شغلی وجود خواهد داشت (شارف^۴، ۲۰۰۶). با این وجود، چندین مطالعه فراتحلیل (برای مثال ترانبرگ و اکبرگ، ۱۹۹۳، تساباری، تزیئر و میر، ۲۰۰۵؛ و کاتر و فواد^۵، ۲۰۱۰) این نکته را آشکار کرده‌اند که رابطه بین همخوانی - نتایج نسبتاً کم است.

از طرفی دیگر، برخی از پژوهش‌ها نشان داده‌اند رابطه بین همخوانی - نتایج تابعی از روش سنجش همخوانی است (دفریوت، ۲۰۰۲؛ تینسلی، ۲۰۰۰؛ تساباری و همکاران، ۲۰۰۵). شاخص‌های زیادی جهت سنجش همخوانی ارائه شده‌اند. یونگ، توکار و سوبیچ^۶ (۱۹۹۸) در مقاله خود به ۱۱ شیوه سنجش همخوانی اشاره کرده‌اند که اکثر این شیوه‌ها با توجه به ۱، ۲ یا ۳ مقیاسی که فرد در آنها بالاترین نمره را گرفته است به سنجش همخوانی می‌پردازند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که این شاخص‌ها به دلیل مشارکت ندادن تمام اطلاعات نیمرخ، فاقد توانایی مناسب در تعیین همخوانی است (تریسی و رابینز، ۲۰۰۶؛ دیک، استریف و هانسن، ۲۰۱۰)

اخیراً، پردیگر (۱۹۸۲) و پردیگر و وانسیکل (۱۹۹۲) شاخص فاصله اقلیدسی^۷ که شاخصی بسیار کارآمد برای سنجش همخوانی است را معرفی کرده‌اند. استفاده از شاخص فاصله اقلیدسی، منوط به استفاده از رویکرد بعد نگر است. پردیگر (۱۹۸۲) استفاده از مدل دو بعدی افراد/اشیاء^۸

-
1. educational opportunity finder
  2. person's personality type
  3. congruence
  4. Sharf
  5. Cotter & Fouad
  6. Yong, Tokar, & Subich
  7. euclidean distance index
  8. people/things

تدوین فرصت‌یاب تحصیلی بومی بر اساس الگوی کروی تریسی در ایران

و داده‌ها/ ایده‌ها^۱ را به‌عنوان جایگزینی برای مدل هالند پیشنهاد داد. این مدل دو بعدی تمام مقیاس‌های هالند را به‌طور کامل تحت پوشش قرار می‌دهد. پردیگر و وانسیکل (۱۹۹۲) در استفاده از این شاخص، بیان کردند که نمرات افراد در شش تیپ هالند را می‌توان به دو نمره افراد/ اشیاء و داده‌ها/ ایده‌ها تبدیل، و سپس این دو نمره را در یک فضای دو بعدی در یک نمره خلاصه نمود. این کار را می‌توان برای فرد و محیط بطور جداگانه انجام داد. حال با سنجش فاصله بین این دو نقطه (بر اساس فرمول محاسبه فاصله اقلیدسی) می‌توان میزان شاخصی را بدست آورد که در واقع نشان‌دهنده سطح همخوانی فرد با محیط است، هرچه عدد بزرگتر باشد یعنی فاصله دو نقطه بیشتر باشد، همخوانی کمتر است. نمره صفر حاکی از همخوانی کامل است.

تریسی (۲۰۰۲) یکی دیگر از نظریه پردازانی است که رویکرد بعد نگر را برای ساختار رغبت‌های شغلی، به شکل معتبر و علمی ارائه کرد. بر طبق پژوهش‌های انجام شده توسط تریسی و راندز (۱۹۹۶) و تریسی (۲۰۰۲) علاوه بر دو بعد افراد/ اشیاء و داده‌ها/ ایده‌ها، بعد دیگری به نام پرستیژ^۲، نیز در ساختار رغبت‌های شغلی وجود دارد. به عبارت دیگر، در الگوی رغبت‌های شغلی آنها، به سه بعد افراد/ اشیاء، داده‌ها/ ایده‌ها و پرستیژ اشاره شده است. بعد پرستیژ، نشانگر این مطلب است که در ترجیح سطح پرستیژ شغلی بین افراد تفاوتی وجود دارد. برخی افراد، مشاغل برخوردار از پرستیژ بالا را ترجیح می‌دهند در حالی که برخی دیگر مشاغل دارای پرستیژ متوسط یا پایین را ترجیح می‌دهند (اینارسدوتیر و راندز، ۲۰۰۰). به‌طور معمول، مشاغلی با پرستیژ بالاتر، به تحصیلات بالاتری نیاز دارند، پیچیده‌ترند، و به توانایی‌های بالاتری نیاز دارند (گاتفردسون، ۱۹۹۶).

تریسی (۲۰۰۲) با تلفیق مدل هالند، پردیگر، مدل ۸ تیپی و بعد پرستیژ و با تکیه بر تمثیلی از کره زمین و مفاهیم قطب شمال و قطب جنوب، نیمکره شمالی و جنوبی و خط استوا، مدلی یکپارچه از ساختار رغبت‌های شغلی پیشنهاد کردند. طبق این مدل، هجده تیپ مسیر شغلی را می‌توان در سطح کره ارائه کرد، هشت تیپ رغبت پایه با پرستیژ متوسط (تسهیلگری اجتماعی، مدیریت، تجارت، پردازش اطلاعات، مکانیکی، طبیعت و فعالیتهای بیرونی، هنری و یآوری) در دایره استوا، پنج تیپ رغبت با پرستیژ بالا (رهبری و تاثیرگذاری، سیستم‌های کسب و کار، علوم اجتماعی، علوم، تحلیلگر مالی) در نیمکره شمالی، و پنج تیپ رغبت با پرستیژ پایین (کنترل کیفیت، امور پشتیبانی، خدمات پایه، خدمات شخصی، ساخت/ تعمیر) در نیمکره جنوبی قرار می‌گیرند.

-
1. data/idea
  2. prestige

با توجه به آنچه مطرح شد، مدل کروی تریسی (۲۰۰۲) با فراهم آوردن امکان سنجش چند بعدی رغبت (مدل شش ضلعی هالند، الگوی هشت تیپ رغبت پایه، افراد/ اشیاء/ داده‌ها/ ایده‌ها و پرستیژ)، به‌عنوان جامع‌ترین مدل رغبت شغلی مطرح است. بنابراین، استفاده از این مدل در مقایسه با سایر مدل‌های رغبت، می‌تواند به فواید پژوهشی و مداخله‌ای بهتر بینجامد. پژوهش‌های انجام شده در ایران برای مثال (اکبرزاده، هزاردستان، عابدی، باغبان و فراست، ۱۳۸۹؛ ربیعی، باغبان، عابدی و هاشمی، ۱۳۹۰)، و پژوهش‌های انجام شده در خارج از کشور برای مثال (هدریج^۱، ۲۰۰۸؛ اسورکو^۲، ۲۰۰۸؛ لانگ، آدامس و تریسی^۳، ۲۰۰۵) به‌طور محکم از این مدل توصیفی، حمایت می‌کنند. در پژوهش حاضر، مدل کروی تریسی مبنای طراحی یک منبع اطلاعاتی، تحت‌عنوان فرصت‌یاب تحصیلی قرار گرفته است در این منبع، جایگاه هر رشته دانشگاهی در الگوی رغبت شغلی تریسی (۲۰۰۲) مشخص شده است. در فرایند مشاوره مسیر شغلی پس از تعیین تیپ شخصیتی فرد، رشته دانشگاهی همخوان با تیپ رغبت فرد به او معرفی می‌شود. برای تعیین جایگاه رشته‌های دانشگاهی بر روی الگوی کروی تریسی (۲۰۰۲) این پژوهش بدنبال پاسخ به دو سوال بود. شخصیت مسیر شغلی رشته‌های دانشگاهی (در این مقاله رشته فیزیک و حقوق) با توجه به مدل تیپ‌شناسی مسیر شغلی تریسی چگونه است؟ ۲. پایایی ارزیابان (هماهنگی بین نظرات ارزیابان) در رابطه با شخصیت مسیر شغلی رشته‌های دانشگاهی (در این مقاله حقوق و فیزیک) با توجه به مدل تیپ‌شناسی مسیر شغلی تریسی چگونه است؟

روش

رشته‌های دانشگاهی در ایران در چهار گروه علوم تجربی، علوم ریاضی، علوم انسانی و هنر قرار می‌گیرند. جامعه آماری کلیه رشته‌های دانشگاهی در ایران بود که از هر رشته ۶ الی ۸ دانشجوی تحصیلات تکمیلی به‌طور داوطلبانه به پرسشنامه پژوهش (پرسشنامه سنجش ساختار رغبت‌های شغلی رشته‌های دانشگاهی). پاسخ دادند. به این صورت که پس از ورود به دانشکده‌ها، با مراجعه به برنامه درسی دانشجویان رشته‌های کارشناسی ارشد که در تابلوی اعلانات هر گروه آموزشی نصب شده بود و کسب اجازه از مدیریت گروه آموزشی، و استاد مربوطه، محقق وارد کلاس شده و پرسشنامه‌ها در بین دانشجویان توزیع شد. در نهایت، بر اساس اطلاعات به‌دست‌آمده از این شرکت‌کنندگان، جایگاه رشته‌ها در ساختار تیپ‌شناسی مسیر شغلی تریسی مشخص شد و در نهایت فرصت‌یاب تحصیلی بر اساس الگوی کروی تدوین شد. لازم به ذکر است که در برخی از

1. Hedrih
2. Sverko
3. Long, Adams, & Tracey

تدوین فرصت‌یاب تحصیلی بومی بر اساس الگوی کروی تریسی در ایران

رشته‌ها، فارغ التحصیل کارشناسی نمونه پژوهش بودند. روش پژوهش توصیفی بود. و برای تجزیه و تحلیل آماری از روش آمار توصیفی (محاسبه میانگین و انحراف معیار و همبستگی) استفاده شد با توجه به طولانی بودن نتایج پژوهش، در این مقاله به ارائه نتایج مربوط به دو رشته دانشگاهی فیزیک از گروه علوم ریاضی و حقوق از گروه علوم انسانی پرداخته شده است.

جدول ۱: آمار دانشجویان انتخاب شده به‌عنوان نمونه آماری پژوهش

ردیف	رشته تحصیلی	تعداد کل			تعداد در مقطع کارشناسی			تعداد در مقطع کارشناسی ارشد			تعداد در مقطع دکتری		
		ع	ص	ف	ع	ص	ف	ع	ص	ف	ع	ص	ف
۱	ادبیات	۴	۲	۶				۴	۲	۶			
۲	تاریخ	۳	۲	۵				۳	۲	۶			
۳	جغرافی	۲	۵	۷				۲	۳	۵	-	۲	۲
۴	مطالعات زنان	۵	-	۵				۵	-	۵			
۵	علوم و قرآن	۶	۲	۸				۶	۲	۸			
۶	فلسفه	۴	۱	۵				۴	-	۴	-	۱	۱
۷	جامعه‌شناسی	۵	۲	۷				۵	۲	۷			
۸	روابط عمومی	۶	-	۶				۶	-	۶			
۹	روزنامه‌نگاری	-	۷	۷				-	۷	۷			
۱۰	زبان عربی	۶	-	۶				۶	-	۶			
۱۱	علوم سیاسی	-	۶	۶				-	۶	۶			
۱۲	حقوق	۵	۳	۸				۵	۳	۸			
۱۳	روان‌شناسی	۶	-	۶				۶	-	۶			
۱۴	مشاوره	۶	-	۶				۶	-	۶			
۱۵	کتابداری	۸	-	۸				۸	-	۸			
۱۶	فلسفه آ. م	۲	۳	۵				۲	۳	۵			
۱۷	مدیریت آموزشی	۶	-	۶				۶	-	۶			
۱۸	اقتصاد	۳	۵	۸				۳	۵	۸			
۱۹	مددکاری اجتماعی	۷	-	۷				۷	-	۷			
۲۰	مدیریت امور فرهنگی	۶	-	۶				۶	-	۶			
۲۱	زبان انگلیسی	۵	۲	۷				۵	۲	۷			
۲۲	مدیریت بازرگانی	۷	-	۷				۷	-	۷			
۲۳	تربیت بدنی	۴	۴	۸				۴	۴	۸			
۲۴	حسابداری	۵	۳	۸				۵	۳	۸			

تعداد در مقطع دکتری			تعداد در مقطع کارشناسی ارشد			تعداد در مقطع کارشناسی			تعداد کل				
م.ا	ک	ع	م.ا	ک	ع	م.ا	ک	ع	م.ا	ک	ع		
۶	۴	۲							۶	۴	۲	پزشکی	۲۵
۴	۲	۲							۴	۲	۲	دندانپزشکی	۲۶
			۵	-	۵				۵	-	۵	اتاق عمل	۲۷
			۶	۲	۴				۶	۲	۴	هوشبری	۲۸
			۸	۳	۵				۸	۳	۵	رادیولوژی	۲۹
						۶	۵	۱	۶	۵	۱	بینایی سنجی	۳۰
						۶	-	۶	۶	-	۶	گفتار درمانی	۳۱
												شنوایی شناسی	۳۲
						۸	۱	۷	۸	۱	۷	ارتوپد فنی	۳۳
												کاردرمانی	۳۴
			۷	-	۷				۷	-	۷	مدیریت خدمات بهداشتی	۳۵
			۶	-	۶				۶	-	۶	اطلاعات سلامت	۳۶
			۴	-	۴				۴	-	۵	کتابداری در شاخه پزشکی	۳۷
			۷	۲	۵				۷	۲	۵	پرستاری	۳۸
			۶	-	۶				۶	-	۶	ملمایی	۳۹
			۶	۱	۵				۶	۱	۵	علوم آزمایشگاهی	۴۰
			۶	-	۶				۶	-	۶	آموزش بهداشت	۴۱
			۷	-	۷				۷	-	۷	بهداشت محیط	۴۲
			۸	۸	-				۸	۸	-	فوریت پزشکی	۴۳
۶	۵	۱							۶	۵	۱	دامپزشکی	۴۴
						۷	۲	۵	۷	۲	۵	فیزیوتراپی	۴۵
			۷	۱	۶				۷	۱	۶	تغذیه	۴۶
			۷		۴				۷	۳	۴	گیاه پزشکی	۴۷
۷	۵	۲							۷	۵	۲	داروسازی	۴۸
۵	۱	۴							۵	۱	۴	مهندسی منابع طبیعی	۴۹
			۶	۱	۵				۶	۱	۵	زمین شناسی	۵۰
			۷	-	۷				۷	-	۷	زیست‌شناسی	۵۱
			۶	۳	۳				۶	۳	۳	مهندسی عمران	۵۲
۶	۳	۳							۶	۳	۳	مهندسی برق	۵۳

تدوین فرصت‌یاب تحصیلی بومی بر اساس الگوی کروی تریسی در ایران

تعداد در مقطع دکتری			تعداد در مقطع کارشناسی ارشد			تعداد در مقطع کارشناسی			تعداد کل				
۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲		
			۷	۷	-				۷	۷	-	مهندسی مواد	۵۴
			۷	۷	-				۷	۷	-	مهندسی معدن	۵۵
			۵	۲	۳				۵	۲	۳	مهندسی نفت	۵۶
			۶	۲	۴				۶	۲	۴	مهندسی پزشکی	۵۷
			۶	۳	۳				۶	۳	۳	مهندسی کامپیوتر - نرم افزار	۵۸
			۶	۴	۲				۶	۴	۲	فناوری اطلاعات	۵۹
			۶	-	۶				۶	-	۶	معماری	۶۰
			۷	۳	۴				۷	۳	۴	مهندسی شهرسازی	۶۱
									۷	۳	۳	مهندسی شیمی	۶۲
			۴	۴	-				۴	۴	-	مهندسی راه آهن	۶۳
									۷	۲	۴	مهندسی کشاورزی - ماشین آلات	۶۴
			۵	۱	۴				۵	۱	۴	مهندسی هوافضا	۶۵
			۶	-	۶				۶	-	۶	مهندسی صنایع	۶۶
									۶	۴	۲	مهندسی پلیمر	۶۷
									۶	۴	۲	مهندسی عمران - نقشه برداری	۶۸
۶	۶	-							۶	۶	-	مهندسی نساجی	۶۹
			۷	۳	۴				۷	۳	۴	شیمی	۷۰
			۷	-	۷				۷	-	۷	ریاضی	۷۱
			۷	۲	۵				۷	۲	۵	فیزیک	۷۲
			۷	۲	۵				۷	۲	۵	مجسمه سازی	۷۳
			۶	۱	۵				۶	۱	۵	طراحی صحنه	۷۴
			۷	۲	۵				۷	۲	۵	گرافیک	۷۵
			۸	-	۸				۸	-	۸	طراحی لباس	۷۶
			۷	-	۷				۷	-	۷	طراحی پارچه	۷۷
			۷	۳	۴				۷	۳	۴	مرمت اشیاء	۷۸
			۷	۲	۵				۷	۲	۵	مرمت بناهای تاریخی	۷۹
						۵	۱	۴	۵	۱	۴	عکاسی	۸۰
			۷	۲	۵				۷	۲	۵	صنایع دستی	۸۱

تعداد در مقطع دکتری			تعداد در مقطع کارشناسی ارشد			تعداد در مقطع کارشناسی			تعداد کل				
۴	۳	۲	۴	۳	۲	۴	۳	۲	۴	۳	۲		
			۷	۳	۴				۷	۳	۴	هنر اسلامی	۸۲
			۶	-	۶				۶	-	۶	باستان‌شناسی	۸۳
			۵	۲	۳				۵	۲	۳	سینما	۸۴
			۶	۳	۳				۶	۳	۳	بازیگری	۸۵
			۸	۸	-				۸	۸	-	تلویزیون	۸۶
			۷	۲	۵				۷	۲	۵	نقاشی	۸۷
						۵	۲	۳	۵	۲	۳	چاپ	۸۸
						۷	۵	۲	۷	۵	۲	موسیقی	۸۹
									۵۲۴			مجموع	

ابزار پژوهش

۱. ابزار مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه سنجش تیپ مسیر شغلی رشته‌های دانشگاهی بود. این پرسشنامه، توسط محقق، جهت ترسیم نیمرخ شخصیت مسیر شغلی رشته‌های دانشگاهی بر اساس پرسشنامه‌ی رجحان به مشاغل سیاهه‌ی کروی فردی تریسی و راندز (۲۰۰۲) طراحی شد. برای تکمیل پرسشنامه از پاسخ‌دهندگان خواسته شد میزان همسویی هر یک از ماده‌ها را با رشته دانشگاهی خود از ۱ تا ۱۰ درجه‌بندی کنند. ماده‌ایی را که کمترین همسویی دارد با درجه ۱ و ماده‌ایی را که بیشترین همسویی دارد را با درجه ۱۰ مشخص کنند. این پرسشنامه در بردارنده ۷۲ ماده و شامل ۱۸ مقیاس است. مقیاس‌های این پرسشنامه همان مقیاس‌های تریسی (۲۰۰۲) می‌باشد. مشخصات پرسشنامه رجحان به مشاغل کروی فردی به شرح زیر است:

فرم رجحان به مشاغل، رغبت‌های شغلی فرد را با توجه به لیستی از مشاغل مورد سنجش قرار می‌دهد. این سیاهه از ۱۰۸ عنوان شغلی تشکیل شده است. آزمودنی‌ها باید رغبت خود به هریک از عناوین شغلی با انتخاب عددی از ۱ (به شدت متنفرم) تا ۷ (به شدت علاقمندم) مشخص نمایند. این سیاهه از هجده مقیاس تشکیل شده است که شامل هشت مقیاس رغبت پایه، پنج مقیاس پرستیژ بالا و پنج مقیاس پرستیژ پایین است. علاوه‌براین ۱۸ مقیاس، این ابزار، چند مقیاس تلفیقی دارد این مقیاس‌ها از آن جهت تلفیقی نامیده شده‌اند که در نتیجه، آمیزه‌ایی از هشت مقیاس رغبت پایه محاسبه می‌شوند و امکان سنجش چندین مدل (برای مثال، مدل شش ضلعی هالند،

تدوین فرصت‌یاب تحصیلی بومی بر اساس الگوی کروی تریسی در ایران

مدل دو بعدی پر دیگر) را فراهم می‌آورند تریسی (۲۰۰۲) در مطالعه‌ایی با استفاده از روش همسانی درونی، ضریب پایانی را برای مقیاس‌های هشت تیپ رغبت پایه بین ۰/۸۱ تا ۰/۹۲، برای مقیاس‌های حوزه پرستیژ بالا بین ۰/۸۸ تا ۰/۹۰، برای مقیاس‌های حوزه پرستیژ پایین بین ۰/۸۸ تا ۰/۸۹، مقیاس‌های هالندی بین ۰/۸۸ تا ۰/۹۲، و ۴ مقیاس پر دیگر بین ۰/۸۸ تا ۰/۹۲ گزارش کرده است. همچنین ضریب پایایی گزارش شده در این مطالعه به روش باز آزمایی بعد از دو هفته برای ۸ تیپ رغبت پایه بین ۰/۸۱ تا ۰/۸۸، مقیاس‌های حوزه پرستیژ بالا بین ۰/۷۹ تا ۰/۸۳، مقیاس‌های حوزه پرستیژ پایین بین ۰/۷۷ تا ۰/۹۱، مقیاس‌های هالندی بین ۰/۸۰ تا ۰/۸۵، مقیاس‌های پر دیگری بین ۰/۸۱ تا ۰/۸۵ بوده است. در مطالعه تریسی (۲۰۰۲) برای بررسی روایی ملاک همزمان، رابطه قوی بین مقیاس‌های تلفیقی فرم‌های مربوط به رغبت سیاهه کروی فردی با مقیاس‌های هالندی سیاهه رغبت استرانگ گزارش کرده است. همچنین در این مطالعه، رابطه‌ی بین مقیاس‌های هالندی سیاهه باور به مهارت‌های^۱ بتز (بتز، بورگن، و هارمون، ۱۹۹۶) و مقیاس‌های هالندی فرم‌های مربوط به رغبت سیاهه کروی فردی بررسی شده است. نتایج این مطالعه شواهد محکمی در رابطه با روایی سازه نشان داده است. این فرم توسط اکبرزاده (۱۳۸۷) بر روی دانشجویان دانشگاه اصفهان اعتبار یابی شده است. ضرایب آلفا ۱۸ مقیاس اصلی در این مطالعه بین ۰/۷۲ تا ۰/۹۰ بوده است.

نتایج

به‌عنوان اولین گام در انجام این پژوهش، پس از دریافت نظرات دانشجویان هر رشته (که از دانشجویان تحصیلات تکمیلی بودند) در رابطه با الگوی تیپ‌شناسی مسیر شغلی، پایایی بین ارزیابان (همسانی نظرات دانشجویان) بررسی شد. چون لازم بود ارزیابی‌های ضعیف‌تر شناسایی و در صورت نیاز حذف شود، از روش آلفا کرونباخ استفاده شد (که باید نتیجه آن ۰/۷۰ یا بیشتر باشد). نتایج تحلیل اولیه پایایی بین ارزیابان نشان داد که در ارزیابی نیم‌رخ دو رشته دانشجویی توسط ۷ شرکت‌کننده، ضریب پایایی به‌صورت زیر بوده است:

رشته فیزیک از گروه علوم ریاضی، پایایی کل $r=0/80$ ؛ $M=29/04$ ؛ $S2=184/04$ ؛ $SD=57/13$ ؛ رشته حقوق از گروه علوم انسانی پایایی کل $r=0/92$ ؛ $M=31/75$ ؛ $S2=205/20$ ؛ $SD=14$ ؛ به‌طور کلی، سنجش همسانی نظرات هر ارزیاب با سایر ارزیاب‌ها در هر رشته نشان داد که نیم‌رخ پیشنهادی همه ارزیابان باهم همخوانی قابل قبولی داشته است. بعد از اطمینان از پایایی قابل قبول، جایگاه هر رشته در الگوی چند بعدی رغبت شغلی تریسی مشخص شد. جداول ۲، ۳

مربوط به محاسبه میانگین و انحراف معیار نمرات نیمرخ رغبت‌های شغلی این سه رشته را بر اساس الگوی کروی تریسی (۲۰۰۲) نشان می‌دهد.

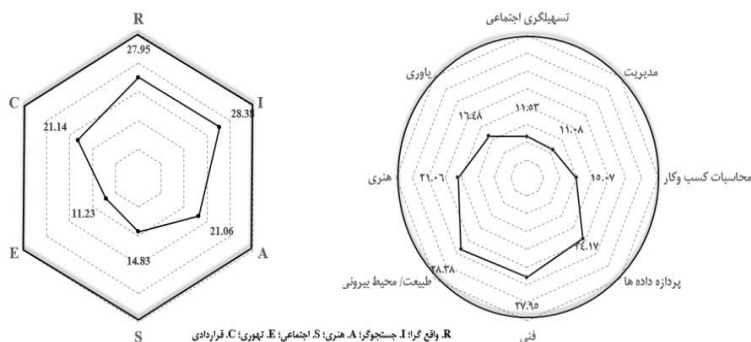
جدول ۲: میانگین و انحراف معیار نمرات نیمرخ رغبت‌های شغلی رشته فیزیک

انحراف معیار	میان گین	نفر هفتم	نفر ششم	نفر پنجم	نفر چهارم	نفر سوم	نفر دوم	نفر اول	خرده مقیاسها
۸۰.۳	۵۳.۱۱	۰۰.۱۴	۰۰.۸	۰۰.۱۰	۰۰.۲۲	۰۰.۲۱	۰۰.۴	۰۰.۴	تسهیلگری اجتماعی
۲۱.۵	۰۸.۱۱	۰۰.۱۳	۰۰.۸	۰۰.۰	۰۰.۱۷	۰۰.۱۶	۰۰.۰	۰۰.۲۲	مدیریت
۰۲.۷	۰۷.۱۵	۰۰.۶	۰۰.۲۴	۰۰.۰	۰۰.۲۷	۰۰.۲۲	۰۰.۰	۰۰.۲۴	محاسبات کسب و کار
۵۴.۹	۱۷.۲۴	۰۰.۲۶	۰۰.۳۳	۰۰.۰	۰۰.۳۹	۰۰.۳۹	۰۰.۰	۰۰.۳۲	پردازش اطلاعات
۲۹.۷	۹۵.۲۷	۰۰.۱۶	۰۰.۱۱	۰۰.۳۳	۰۰.۴۰	۰۰.۳۷	۰۰.۱۹	۰۰.۳۶	مکانیکی
۸۸.۵	۳۸.۳۸	۰۰.۱۷	۰۰.۱۹	۰۰.۳۸	۰۰.۴۰	۰۰.۳۷	۰۰.۲۰	۰۰.۲۶	طبیعت و محیط بیرونی
۹۶.۶	۰۶.۲۱	۰۰.۹	۰۰.۲۴	۰۰.۳۴	۰۰.۳۸	۰۰.۲۳	۰۰.۵	۰۰.۱۳	هنری
۶۸.۵	۴۸.۱۶	۰۰.۴	۰۰.۳۰	۰۰.۱۷	۰۰.۳۲	۰۰.۲۷	۰۰.۵	۰۰.۱۰	یادوری
۰۴.۵	۲۵.۸	۰۰.۴	۰۰.۱۱	۰۰.۰	۰۰.۱۳	۰۰.۲۷	۰۰.۰	۰۰.۴	علوم اجتماعی
۴۹.۵	۳۰.۱۸	۰۰.۷	۰۰.۲۶	۰۰.۱۸	۰۰.۱۶	۰۰.۳۰	۰۰.۵	۰۰.۲۳	تحلیل مالی
۳۵.۸	۶۵.۲۵	۰۰.۱۸	۰۰.۳۳	۰۰.۱۷	۰۰.۲۸	۰۰.۳۷	۰۰.۲	۰۰.۴۰	کامپیوتر و کسب و کار
۶۵.۸	۷۰.۲۱	۰۰.۲۳	۰۰.۳۵	۰۰.۰	۰۰.۲۹	۰۰.۳۸	۰۰.۰	۰۰.۲۷	علوم
۱۲.۷	۲۲.۱۸	۰۰.۲۷	۰۰.۳۰	۰۰.۰	۰۰.۲۶	۰۰.۳۴	۰۰.۰	۰۰.۲۲	تأثیرگذاری
۲۶.۵	۷۸.۹	۰۰.۵	۰۰.۴	۰۰.۱۶	۰۰.۴	۰۰.۳۰	۰۰.۶	۰۰.۴	خدمات شخصی
۲۸.۴	۹۹.۸	۰۰.۴	۰۰.۴	۰۰.۱۶	۰۰.۷	۰۰.۲۴	۰۰.۴	۰۰.۴	خدمات پایه
۳۳.۵	۷۷.۱۶	۰۰.۱۲	۰۰.۱۴	۰۰.۱۰	۰۰.۲۲	۰۰.۳۲	۰۰.۴	۰۰.۲۲	کنترل کیفیت
۱۲.۴	۹۴.۱۱	۰۰.۵	۰۰.۴	۰۰.۹	۰۰.۲۰	۰۰.۲۴	۰۰.۸	۰۰.۱۳	ساخت و تعمیر
۴۰.۴	۵۴.۹	۰۰.۴	۰۰.۴	۰۰.۱۶	۰۰.۱۰	۰۰.۲۵	۰۰.۴	۰۰.۴	خدمات پشتیبانی
۰۳.۱۱	۳۰.۳۸	۰۶.۲۵	۱۳.۳۸	۹۷.۳۷	۹۶.۷۰	۲۹.۵۹	۲۳.۱۰	۳۴.۲۶	افراد
۳۲.۱۶	۸۰.۶۴	۶۲.۴۷	۱۳.۵۷	۰۵.۴۵	۶۶.۹۸	۸۲.۹۲	۲۲.۲۵	۹۸.۸۱	اشیاء
۸۸.۱۴	۸۴.۳۷	۸۸.۳۲	۲۷.۴۵	۸۳.۳	۰۲.۶۴	۰۹.۵۸	۵۳.۱	۲۹.۵۶	داده ها
۲۲.۱۵	۷۱.۶۲	۶۸.۳۱	۶۱.۵۱	۶۸.۸۵	۶۵.۹۹	۹۵.۷۹	۲۹.۳۲	۶۵.۵۳	ایده ها
-۷۵.۱۰	-۶۰.۳۶	-۵۶.۲۲	-۱۰۰.۱۸	-۰.۸.۷	-۷۰.۳۷	-۵۳.۳۳	-۹۸.۱۴	-۶۴.۵۵	افراد/ اشیاء
۰۸.۱۷	-۸۶.۳۴	۱۹.۱	-۳۳.۶	-۸۵.۸۱	-۶۳.۳۵	-۸۶.۲۱	-۷۶.۳۰	۶۴.۲	داده ها/ ایده ها
۴۶.۳۰	۹۰.۸۸	۹۲.۹۰	۵۵.۱۱۴	۸۵.۲۴	۰۶.۱۱۳	۷۲.۱۶۱	۹۷.۴	۷۴.۱۱۰	پرستیز بالا
۸۵.۱۹	۷۹.۵۲	۴۶.۲۶	۴۶.۲۶	۲۱.۶۸	۶۳.۵۷	۰۱.۱۲۸	۶۲.۲۳	۵۳.۳۸	پرستیز پایین
۸۸/۰۹	۶۴/۴۶	۳۶/۱۱	۲۷/۹۶	-۲۶.۴۳	۴۳.۵۵	۶۲.۳۳	-۶۵.۱۸	۲۱.۷۲	پرستیز
۱۶/۰۰	۳۷/۹۵	۷/۲۹	۴۰/۰۰	۳۳/۰۰	۱۱/۰۰	۳۷/۰۰	۱۹/۰۰	۳۶/۰۰	واقع گرایی
۱۷/۰۰	۳۸/۳۸	۵/۸۸	۴۰/۰۰	۳۸/۰۰	۱۹/۰۰	۳۷/۰۰	۳۰/۰۰	۲۶/۰۰	جستجوگری
۹/۰۰	۲۱/۰۶	۶/۹۶	۳۸/۰۰	۳۴/۰۰	۲۴/۰۰	۲۳/۰۰	۵/۰۰	۱۳/۰۰	اجتماعی
۷/۳۳	۱۴/۸۳	۴/۸۱	۲۸/۶۷	۱۴/۶۷	۱۶/۰۰	۲۵/۰۰	۴/۶۷	۸/۰۰	هنری
۱۳/۳۳	۱۱/۲۳	۳/۹۶	۱۸/۶۷	۳/۳۳	۸/۰۰	۱۷/۶۷	۱/۳۳	۱۶/۰۰	منتهور
۱۹/۳۳	۳۱/۱۴	۸/۶۰	۳۵/۰۰	۰/۰۰	۳۰/۰۰	۳۳/۳۳	۰/۰۰	۲۹/۳۳	قراردادی

با توجه به نتایج جدول ۲، در بعد پرستیز، رشته تحصیلی فیزیک در حوزه پرستیز بالا قرار داشته است. نتایج جدول ۲ به گونه‌ای روشن‌تر در شکل‌های ۱ و ۲ ارائه شده‌اند. تصویر سمت راست

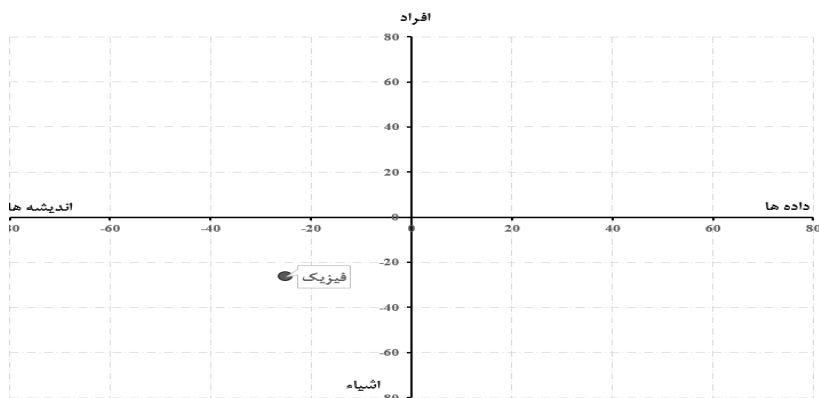
تدوین فرصت یاب تحصیلی بومی بر اساس الگوی کروی تریسی در ایران

شکل ۱، نمای نیمرخ رشته فیزیک را در هشت تیپ رغبت پایه تریسی و تصویر سمت چپ، نمای نیمرخ رشته فیزیک را در شش تیپ شخصیت شغلی هالند ارائه می‌کند.

شکل ۱: سمت راست، نیمرخ رشته تحصیلی فیزیک در الگوی هشت تیپ رغبت پایه ی، سمت چپ، نیمرخ رشته تحصیلی فیزیک در الگوی هالند

همان‌طور که قسمت سمت راست شکل ۱ نشان می‌دهد، نیمرخ هشت تیپ رغبت پایه‌ی رشته تحصیلی فیزیک به ترتیب با تیپ‌های طبیعت/ محیط بیرونی؛ فنی؛ پردازه داده‌ها؛ هنری؛ یابوری؛ محاسبات کسب و کار؛ تسهیلگری اجتماعی؛ و مدیریت مشخص شده است. همچنین همان‌طور که در قسمت سمت چپ این شکل مشاهده می‌شود، در شش تیپ شخصیت شغلی هالند رشته تحصیلی فیزیک به ترتیب با تیپ‌های جستجوگر؛ واقع‌گرا؛ قراردادی؛ هنری؛ اجتماعی؛ و تهوری مشخص شده است. شکل ۲ نیمرخ رشته تحصیلی فیزیک را در نمای دوبعدی افراد/ اشیا و داده‌ها/ اندیشه‌های پرديگر نشان می‌دهد.

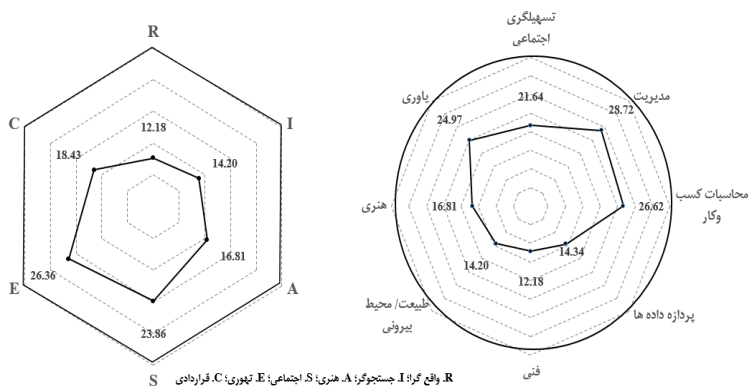
شکل ۲: نمای دوبعدی نیمرخ رشته تحصیلی فیزیک.

رشته تحصیلی فیزیک در بعد افراد/ اشیا متمایل به سمت اشیاء، و در بعد داده‌ها/ اندیشه‌ها متمایل به سمت اندیشه‌ها بوده است.

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار نمرات نیم‌رخ رغبت‌های شغلی رشته حقوق

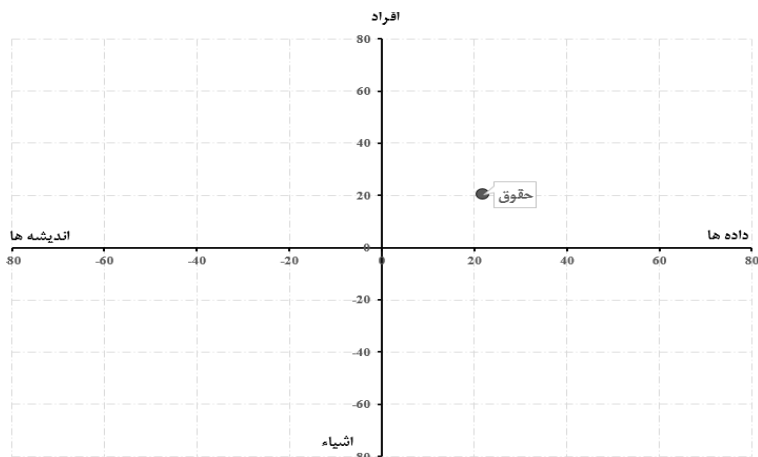
انحراف معیار	میانگین	نفر هفتم	نفر ششم	نفر پنجم	نفر چهارم	نفر سوم	نفر دوم	نفر اول	خرده مقیاسها
۵/۳۳	۲۱/۶۴	۳۲/۰۰	۲۸/۰۰	۲۰/۰۰	۲۱/۰۰	۱۱/۰۰	۲۶/۰۰	۱۵/۰۰	تسهیلگری اجتماعی
۶/۲۰	۲۸/۷۲	۳۸/۰۰	۳۳/۰۰	۲۶/۰۰	۳۷/۰۰	۳۴/۰۰	۱۴/۰۰	۲۱/۰۰	مدیریت
۴/۵۰	۲۶/۶۲	۳۳/۰۰	۳۰/۰۰	۲۳/۰۰	۳۶/۰۰	۲۰/۰۰	۱۸/۰۰	۲۸/۰۰	محلست کسب و کار
۴/۵۸	۱۴/۳۴	۲۱/۰۰	۱۸/۰۰	۱۰/۰۰	۲۲/۰۰	۱۷/۰۰	۴/۰۰	۱۰/۰۰	پردازش اطلاعات
۴/۷۲	۱۲/۱۸	۲۵/۰۰	۷/۰۰	۹/۰۰	۲۲/۰۰	۱۲/۰۰	۴/۰۰	۱۰/۰۰	مکانیکی
۵/۳۳	۱۴/۲۰	۲۹/۰۰	۱۸/۰۰	۹/۰۰	۱۹/۰۰	۱۱/۰۰	۴/۰۰	۱۲/۰۰	طبیعت و محیط بیرونی
۶/۰۹	۱۶/۸۱	۳۲/۰۰	۱۹/۰۰	۲۴/۰۰	۱۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۸/۰۰	هنری
۵/۳۸	۲۴/۹۷	۳۲/۰۰	۳۳/۰۰	۲۵/۰۰	۳۱/۰۰	۲۱/۰۰	۱۹/۰۰	۱۵/۰۰	یابوری
۵/۳۳	۲۶/۲۰	۳۷/۰۰	۳۱/۰۰	۱۹/۰۰	۳۶/۰۰	۲۶/۰۰	۱۶/۰۰	۲۱/۰۰	علوم اجتماعی
۳/۱۹	۲۷/۸۲	۳۶/۰۰	۲۸/۰۰	۲۷/۰۰	۳۶/۰۰	۲۶/۰۰	۲۱/۰۰	۲۳/۰۰	تحلیل مالی
۷/۰۶	۱۴/۵۳	۲۶/۰۰	۲۱/۰۰	۸/۰۰	۳۰/۰۰	۱۰/۰۰	۴/۰۰	۶/۰۰	کامپیوتر و کسب و کار
۴/۳۳	۹/۴۸	۱۴/۰۰	۱۴/۰۰	۷/۰۰	۲۰/۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۴/۰۰	علوم
۴/۳۴	۸/۷۹	۱۶/۰۰	۱۱/۰۰	۵/۰۰	۲۰/۰۰	۴/۰۰	۴/۰۰	۴/۰۰	تأثیرگذاری
۶/۷۵	۱۱/۷۹	۲۶/۰۰	۱۳/۰۰	۴/۰۰	۲۸/۰۰	۸/۰۰	۴/۰۰	۴/۰۰	خدمات شخصی
۷/۵۱	۲۷/۵۷	۲۷/۰۰	۳۸/۰۰	۲۲/۰۰	۳۷/۰۰	۱۲/۰۰	۲۴/۰۰	۳۳/۰۰	خدمات پایه
۵/۸۲	۱۲/۸۳	۲۶/۰۰	۱۱/۰۰	۶/۰۰	۲۷/۰۰	۱۲/۰۰	۴/۰۰	۸/۰۰	کنترل کیفیت
۴/۶۴	۸/۶۸	۱۹/۰۰	۹/۰۰	۴/۰۰	۲۰/۰۰	۴/۰۰	۴/۰۰	۴/۰۰	ساخت و تعمیر
۵/۶۵	۱۳/۲۲	۲۲/۰۰	۱۸/۰۰	۱۱/۰۰	۲۵/۰۰	۱۱/۰۰	۴/۰۰	۴/۰۰	خدمات پشتیبانی
۱۱/۸۰	۶۰/۵۰	۸۵/۹۵	۷۶/۲۸	۶۰/۷۳	۶۹/۵۰	۴۶/۰۴	۵۰/۳۹	۲۸/۸۳	افراد
۱۰/۷۹	۴۰/۱۴	۶۶/۲۵	۴۱/۴۸	۲۹/۸۱	۶۱/۷۲	۲۸/۶۷	۱۵/۸۲	۲۳/۸۰	اشیاء
۱۰/۹۰	۶۴/۹۲	۸۵/۹۰	۷۵/۸۳	۵۶/۷۷	۸۳/۹۲	۶۰/۶۲	۴۱/۰۶	۵۴/۸۵	داده‌ها
۱۲/۱۷	۴۲/۸۸	۷۸/۲۰	۴۹/۵۱	۴۳/۵۱	۵۵/۴۱	۲۱/۱۲	۲۰/۸۲	۲۸/۰۵	ایده‌ها
۱۰/۹۶	۲۰/۳۶	۱۹/۷۰	۳۴/۸۰	۳۰/۹۲	۷/۷۸	۷/۳۷	۳۴/۵۷	۵/۰۳	افراد/اشیاء
۶/۷۵	۲۲/۰۴	۷/۷۱	۲۶/۳۲	۱۳/۲۵	۲۸/۵۱	۲۹/۵۰	۲۰/۲۴	۲۶/۸۰	داده‌ها/ایده‌ها
۲۰/۷۳	۱۱۳/۲۴	۱۵۴/۳۶	۱۲۷/۷۱	۹۳/۰۵	۱۶۴/۳۰	۹۴/۶۰	۷۶/۰۸	۹۴/۲۸	پرستیز بالا
۲۳/۲۴	۴۸/۲۳	۸۹/۵۱	۶۰/۳۴	۲۸/۴۶	۱۰۶/۰۳	۲۷/۸۸	۱۹/۳۶	۱۹/۳۶	پرستیز پایین
۷/۹۲	۶۵/۰۱	۶۴/۸۵	۶۷/۳۷	۶۴/۵۹	۵۸/۲۷	۶۶/۷۲	۵۶/۷۲	۷۴/۹۲	پرستیز
۴/۷۲	۱۲/۱۸	۲۵/۰۰	۷/۰۰	۹/۰۰	۲۲/۰۰	۱۲/۰۰	۴/۰۰	۱۰/۰۰	واقع‌گرایی
۵/۳۳	۱۴/۲۰	۲۹/۰۰	۱۸/۰۰	۹/۰۰	۱۹/۰۰	۱۱/۰۰	۴/۰۰	۱۲/۰۰	جستجوگری
۶/۰۹	۱۶/۸۱	۳۲/۰۰	۱۹/۰۰	۲۴/۰۰	۱۹/۰۰	۹/۰۰	۹/۰۰	۸/۰۰	اجتماعی
۴/۸۱	۲۳/۸۶	۳۲/۰۰	۳۱/۳۳	۲۳/۳۳	۲۷/۶۷	۱۷/۶۷	۲۱/۳۳	۱۵/۰۰	هنری
۴/۵۰	۲۶/۳۶	۳۶/۰۰	۳۱/۳۳	۲۴/۰۰	۳۱/۶۷	۲۶/۳۳	۱۸/۰۰	۱۹/۰۰	متهور
۴/۳۲	۱۸/۴۳	۲۵/۰۰	۲۲/۰۰	۱۴/۳۳	۲۶/۶۷	۱۸/۰۰	۸/۶۷	۱۶/۰۰	قراردادی

تدوین فرصت‌یاب تحصیلی بومی بر اساس الگوی کروی تریسی در ایران با توجه به نتایج جدول ۲، در بعد پرستیژ، رشته حقوق در حوزه پرستیژ بالا قرار داشته است. نتایج جدول ۲ به گونه‌ای روشن‌تر در شکل‌های ۳ و ۴ ارائه شده‌اند. شکل ۳، نمای نیمرخ را در هشت تیپ رغبت پایه تریسی و تصویر سمت چپ، نمای نیمرخ را در شش تیپ شخصیت شغلی هالند ارائه می‌کند.

شکل ۳: سمت راست نیمرخ رشته حقوق در هشت تیپ رغبت پایه، سمت چپ، نیمرخ حقوق در شش تیپ هالند

همان‌طور که قسمت سمت راست شکل ۳ نشان می‌دهد، در رغبت‌های پایه، نیمرخ هشت تیپ رغبت پایه رشته حقوق به ترتیب با تیپ‌های مدیریت؛ محاسبات کسب و کار؛ یاوری؛ تسهیلگری اجتماعی؛ هنری؛ پرآزاده داده‌ها؛ طبیعت/ محیط بیرونی؛ و فنی مشخص شده است. همچنین همان‌طور که در قسمت سمت چپ این شکل مشاهده می‌شود، در شش تیپ شخصیت شغلی هالند رشته حقوق به ترتیب با تیپ‌های تهوری؛ اجتماعی؛ قراردادی؛ هنری؛ جستجوگر؛ و واقع‌گرا مشخص شده است. شکل ۴ نیمرخ رشته حقوق را در نمای دوبعدی افراد/ اشیا و داده‌ها/ اندیشه‌های پرديگر نشان می‌دهد.

شکل ۴: نمای دوبعدی نیمرخ رشته حقوق.

رشته حقوق در بعد افراد/اشیا متمایل به سمت افراد، و در بعد داده‌ها/اندیشه‌ها متمایل به سمت داده‌ها بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر، ترسیم شخصیت مسیر شغلی رشته‌های دانشگاهی با توجه به نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی هر رشته و در نهایت تدوین یک فرصت‌یاب تحصیلی بومی در ایران بود. که در این مقاله نتایج مربوط به دو رشته فیزیک و حقوق، به ترتیب مورد بحث قرار خواهد گرفت. ضریب بالای پایایی ارزیابان نشان داد که سطح خطای اندازه‌گیری در ترسیم نیمرخ رشته تحصیلی فیزیک ناچیز بوده است. این حکایت از اعتمادپذیری بالای ارزیابی نیمرخ ترسیم شده برای این دو رشته دانشگاهی دارد. نیمرخ رشته فیزیک بیشترین همسویی را با طبیعت، فنی و کامپیوتر داشته است. نیمرخ شش تپیی هالند برای این رشته تحصیلی جستجوگری، واقع‌گرایی و قراردادی بود. این مسیر تحصیلی شغلی در نمای دو بعدی متمایل به سمت ربع اشیاء - اندیشه‌ها بود. میانگین بالا در نمره پرستیژ نشان داد این رشته تحصیلی متمایل به حوزه پرستیژ بالا بوده است. با توجه به اینکه کد سه حرفی پیشنهادی در روزن و همکاران (۱۹۹۴: ۹۰) برای رشته فیزیک جستجوگری، واقع‌گرایی، تهوری می‌باشد نتایج این مطالعه که کد جستجوگر، واقع‌گرا و قراردادی را برای رشته فیزیک پیشنهاد کرده، حداقل در دو کد اول همسو با نتایج روزن و همکاران بوده است. در نتایج این مطالعه، کد قراردادی و در مطالعه روزن و همکاران (۱۹۹۴) کد تهوری متفاوت بوده است. به عبارتی، در آمریکا ظاهراً بافت رشته تحصیلی فیزیک منعطف به سمت تعامل

تدوین فرصت‌یاب تحصیلی بومی بر اساس الگوی کروی تریسی در ایران و تاثیر بردیگران است در حالی که در ایران منعطف به سمت تبعیت از ساختارهای مشخص و رسمی است. از طرفی، چون در این مطالعه کد قراردادی نسبت به کدهای بعدی چندان تمایز نداشته نمی‌توان با اطمینان آن را به‌عنوان کد سوم معرفی کرد. در نتیجه، نتایج این مطالعه می‌تواند همسویی لازم را با نتایج مطالعه روزن و همکاران (۱۹۹۴) دارا بوده باشد.

با توجه به اینکه بارزترین مشاغل این مسیر تحصیلی شغلی در پایگاه اطلاعات شغلی وزارت کار آمریکا (انت) با فیزیکدان جستجوگر و واقع‌گرا (کد ۰۰ - ۲۰۱۲ - ۱۹) است این نتایج تا حدود زیادی همسو با نتایج پایگاه اطلاعات شغلی وزارت کار آمریکا (انت) بوده است. در بعد پرستیژ نتایج این پژوهش همسو با نتایج پایگاه اطلاعات شغلی وزارت کار آمریکا (انت) بوده است که در آن شغل فیزیکدان با سطوح آموزشی بالا و حوزه شغلی ۵ مشخص می‌شود که نشان از بیشترین سطح پیچیدگی مسئولیت‌ها و نیاز به تحصیلات بالا است.

نیمرخ رشته حقوق بیشترین همسویی را به ترتیب با مدیریت، رهبری و تاثیرگذاری و تحلیل مالی داشته است. نیمرخ شش تپیی هالند برای این رشته تهوری، اجتماعی و قراردادی بود. این مسیر تحصیلی شغلی در نمای دو بعدی متمایل به ربع افراد - داده‌ها بود. میانگین بالا در نمره پرستیژ نشان می‌دهد این رشته شدیداً متمایل به حوزه پرستیژ بالا بوده است. با توجه به اینکه کد سه حرفی پیشنهادی در روزن و همکاران (۱۹۹۴: ۷۱) برای رشته حقوق تهوری، اجتماعی و هنری می‌باشد نتایج این مطالعه که کد سه حرفی تهوری، اجتماعی و قراردادی را برای رشته تحصیلی حقوق پیشنهاد کرده، حداقل در دو کد همسو با نتایج روزن و همکاران بوده است. اما تفاوت در کد سوم (در این مطالعه قراردادی و در مطالعه روزن هنری) می‌تواند بخاطر ماهیت نسبتاً متفاوت بین شرایط این رشته تحصیلی در ایران و آمریکا باشد.

با توجه به اینکه بارزترین مشاغل این مسیر تحصیلی شغلی با وکالت و قاضی است این نتایج همسو با نتایج پایگاه اطلاعات شغلی وزارت کار آمریکا است که در آن نیمرخ رغبت‌های شغل قاضی با نمرات بالا در تپ تهوری، اجتماعی و قرار داری و نیمرخ رغبت‌های شغل وکالت با نمره بالا در تپ‌های تهوری، جستجوگر و هنری مشخص می‌شود. در بعد پرستیژ نیز شغل قاضی و وکالت هر دو با سطوح آموزشی بالا و حوزه شغلی ۵ مشخص می‌شود که نشان از بیشترین سطح پیچیدگی مسئولیت‌ها و نیاز به تحصیلات بالا است. با توجه به الگوی تپ شناختی سه حرفی تهوری، اجتماعی و قرار داری که برای رشته تحصیلی حقوق استخراج شده است می‌توان نتیجه گرفت که دانشجویان رشته حقوق این رشته را با شغل قاضی همسو تر ادراک کرده‌اند. بنابراین می‌توان بیان کرد که دانشجویانی می‌توانند به این رشته وارد شوند که نیمرخ علایق، ارزش‌ها، و خودکارآمدی آنها به شغل قاضی بالا باشد. از طرفی، انتظار می‌رود رشد قابلیت‌های مورد نیاز یک قاضی بهترین کمک به استخدام‌پذیری فارق التحصیلان این رشته تحصیلی باشد.

نتایج این مطالعه با دو مطالعه‌ی روزن و همکاران (۱۹۹۴) و پایگاه اطلاعات شغلی وزارت کار آمریکا مقایسه شد. اگرچه بین نتایج این مطالعه و مطالعه آنها همسویی کاملی وجود نداشت اما با این وجود همسویی مشاهده شده در حد قابل قبولی بود. با این حال استدلالی که می‌توان در رابطه با تفاوت‌های مشاهده شده بیان کرد به شرح زیر است:

اول اینکه روش و ابزار اندازه‌گیری (سبک تهیه نیمرخ) دو مطالعه متفاوت بوده است. در مطالعه روزن و همکاران (۱۹۹۴) با توجه به‌نظر چند متخصص مشاوره شغلی برای کلیه رشته‌های تحصیلی نیمرخ ارائه شده است اما در این مطالعه در هر رشته، نیمرخ تحصیلی هر رشته با نظر چند تن از دانشجویان تحصیلات تکمیلی همان رشته ترسیم شده است. دلیل دوم در عدم همخوانی کامل بین نتایج این مطالعه و مطالعات قبلی را می‌توان در تفاوت‌های بافت فرهنگی جستجو کرد. هر بافت فرهنگی - اجتماعی می‌تواند جهتگیری متفاوتی را در افراد خود ایجاد کند و بدین طریق موجب تمایز شود. شاید یکی از محدودیت‌های این پژوهش را بتوان ضعف در گستردگی و تنوع چند فرهنگی شواهد پژوهشی دانست. شاید اگر شواهد متنوع بین فرهنگی در اختیار بود تفسیر این عدم همخوانی به شکل کامل تری مقدور می‌شد. از طرفی، صرف نظر از توجیهات ارائه شده، احتمال اینکه نتایج دو مطالعه در یک بافت فرهنگی هم یکسان باشد کم خواهد بود. بنابراین انتظار نمی‌رفت نتایج این مطالعه کاملاً همسو با نتایج قبلی بوده باشد. یک استدلال اساسی دیگر برای ناهمسویی نسبی بین نتایج این مطالعه و مطالعه پایگاه اطلاعات شغلی وزارت کار آمریکا این است که در این پژوهش به مطالعه رشته‌های تحصیلی پرداخته شد در حالی که پایگاه اطلاعات شغلی وزارت کار آمریکا به مطالعه مشاغل پرداخته است. اگر چه در این مطالعه سعی شد در ارتباط با هر رشته تحصیلی متناسب‌ترین عنوان شغلی انتخاب شود اما باز هم محیط تحصیلی و شغلی می‌توانند تفاوت‌های زیادی داشته باشد. دانشجویانی که وارد یک رشته تحصیلی می‌شوند می‌توانند اهداف و مقاصد شغلی متنوعی داشته باشند که بطور کافی با یک عنوان شغلی همسویی نداشته باشد. از اینرو، تفاوت مشاهده شده بین دو مطالعه چندان دور از انتظار نبوده است.

از آنجا که یکی از وظایف مشاوران مسیر شغلی تسهیل اکتشاف مسیر شغلی (آگاهی از خود و محیط کاری) است نتایج این مطالعه می‌تواند برای مشاوران مسیر شغلی در فرایند هدایت تحصیلی و شغلی کاربرد داشته باشد. با این حال نتایج این مطالعه دارای محدودیت‌هایی است که می‌تواند بر روی نتایج تاثیر بگذارد. یکی از محدودیت‌های این مطالعه این است که حجم نمونه کوچک است. دومین محدودیت این است که شرکت‌کنندگان پژوهش از دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های طراز اول کشور بوده‌اند که این خود می‌تواند باعث سوگیری در افزایش پرستیژ که ارتباط با سطح تحصیلات دارد، شده باشد از طرفی احتمال دارد شرکت‌کنندگان رشته‌ها، علی‌رغم

تدوین فرصت‌یاب تحصیلی بومی بر اساس الگوی کروی تریسی در ایران

توضیحاتی که برای هر یک از ماده‌های پرسشنامه پژوهش ارائه شده بود، درک کافی از این ماده‌ها نداشته و به این دلیل موجب افت دقت نتایج این مطالعه شده باشد. از اینرو نیاز است این مطالعه با نمونه‌ها و ابزارهای دیگر تکرار شود.

سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دکتری مشاوره مسیر شغلی است. پژوهشگران، مراتب قدردانی خود را از کلیه اساتید و دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه‌های اصفهان، تهران، علوم پزشکی اصفهان، صنعتی اصفهان، صنعتی شریف اصفهان، دانشگاه هنر تهران و دانشگاه هنر اصفهان که در انجام این پژوهش همکاری کردند، اعلام می‌دارند.

منابع

- اکبرزاده، مهدی؛ هزاردستان، فائزه؛ عابدی، محمدرضا و فراست، هادی (۱۳۸۹). *هنجاریابی، بررسی روایی و پایایی پرسشنامه رجحان به فعالیت‌های کروی تریسی*. مجله رویکردهای نوین آموزشی، ۵ (۲)، ۶۵ - ۹۶.
- ربیعی، محمد؛ باغبان، ایران؛ عابدی، محمدرضا و هاشمی، اسماعیل (۱۳۹۰). *بررسی ویژگی‌های روانسنجی رغبت سنج کروی فردی*. مجله مشاوره کاربردی، ۱ (۱)، ۷۸ - ۵۷.
- Cotter, E. W. , &Fouad, N. A. (2010). The Relationship Between Subjective Well - Being and Vocational Personality Type. *Journal of Career Assessment, 19(1), 51 - 60.*
- De Fruyt, F. (2002). A person - centered approach to P-E Wt questions using a multiple trait model. *Journal of Vocational Behavior, 60, 73-90.*
- Dik, B. J. , Strife, S. R. , & Hansen, J. C. (2010). The flip side of Holland type congruence: Incongruence and job satisfaction. *CareerDevelopment Quarterly, 58, 352-358 .*
- Einarsdóttir, S. , Rounds, J. , Agisdóttir, S. , & Gerstein2, L. H. (2002). The Structure of Vocational Interests in Iceland: Examining Holland's and Gati's RIASEC Models. *European Journal of Psychological Assessment, 18(1) , 85 - 95.*
- Long, Lirong, Adams, Ryan S. , & Tracey, Terence J. G. (2005). Generalizability of interest structure to China: Application of the Personal Globe Inventory. *Journal of Vocational Behavior, 66(1), 66 - 80.*
- Gottfredson, L. S. (1996). Gottfredson's theory of circumscription and compromise. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), *Career choices and development (3rd ed. , pp. 179-232)*. San Francisco, CA: Jossey - Bass.
- Hedrih, Valdmir (2008). Structure of vocational interests in Serbia: Evaluation of the spherical model. *Journal of Vocational Behavior, 73(1 - 73):13 - 23.*
- Prediger, D. J. (1982). Dimensions underlying Holland's hexagon: Missing link between interests and occupations? *Journal of Vocational Behavior, 21, 259 - 287.*
- Prediger, D. J. , & Vansickle, T. R. (1992). Locating occupations on Holland's hexagon: Beyond RIASEC. *Journal of Vocational Behavior, 40, 111-128.*

- Rosen, D. , Holmberg, K. , & Holland, J. L. (1994). Educational opportunities finder. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources .
- Sharf, R(2006). Applying Career Development Theory to Counseling. University of Delaware, Thomson, Brooks/ Cole .
- Sverko, Iva(2008). Spherical model of interests in Croatia. *Journal of Vocational Behavior*, 72(1): 14 - 24 .
- Tracey, T. J. G. , & Robbins, S. B. (2006). The interest - major congruence and college success relation: A longitudinal study. *Journal of Vocational Behavior*, 69, 64–89 .
- Tracey, T. J. G. , & Rounds, J. (1996). Spherical representation of vocational interests. *Journal of Vocational Behavior*, 48, 3–41.
- Tranberg, M. , Slane, S. , & Ekeberg, S. E. (1993). The relation between interest congruence and msatisfaction: A meta - analysis. *Journal of Vocational Behavior*, 42, 253 – 264.
- Tsabari, O. , Tziner, A. , & Meir, E. (2005). Updated meta - analysis on the relationship between congruence and satisfaction. vocational interests. *Journal of Vocational Behavior*, 48(1), 311.
- U. S. Department of Labor. ONET. (2015) Available From :[http:// WWW. onetcenter. org](http://WWW.onetcenter.org)
- Young, G. , Tokar, D. M. , & Subich, L. M. (1998). Congruence revisited: Do 11 indices differentially predict job satisfaction and is the relation moderated by person and situation variables? *Journal of Vocational Behavior*, 52, 208–223.